

ภาพรวมเกษตรอินทรีย์ไทย 2559

วิฑูรย์ ปัญญากุล
มูลนิธิสายใยแผ่นดิน / กรีนเนท
14 พฤศจิกายน 2559

เกษตรอินทรีย์ไทยในปี พ.ศ. 2559 ได้ขยายตัวต่อเนื่องอีกครั้ง โดยในปี 2558 มีการขยายตัวสูงถึง 21% ซึ่งการขยายตัวส่วนใหญ่เกิดขึ้นในส่วนของข้าวออร์แกนิก (28%) และพืชผสมผสาน (187%) ซึ่งถ้าดูย้อนหลังกลับไป 5 ปี เกษตรอินทรีย์ไทยมีการเจริญเติบโตเฉลี่ย 6.37% และ 10.14% เมื่อดูย้อนหลังกลับไป 10 ปี การขยายตัวของพื้นที่เกษตรอินทรีย์นี้ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการสำรวจข้อมูลที่ดีขึ้น¹ และอีกส่วนหนึ่งมาจากปัจจัยด้านนโยบายและตลาด ที่มีการยกเลิกนโยบายประกันราคาข้าวในช่วงต้นปี 2557 ซึ่งเริ่มทำให้ราคาข้าวเปลือกทั่วไปปรับตัวลดลง โดยเฉพาะในช่วงปลายปี 2559 ที่ราคาข้าวเปลือกน่าจะตกต่ำสุดในรอบเกือบ 10 ปี ซึ่งน่าจะทำให้ในปี 2561 มีเกษตรกรที่ปลูกข้าวหันมาปรับเปลี่ยนเป็นเกษตรอินทรีย์มากขึ้น ในขณะที่เดียวกัน ตลาดออร์แกนิกในประเทศและต่างประเทศก็ได้เหมือนจะยังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ขบวนการเกษตรอินทรีย์ไทยในช่วง 2 ปีที่ผ่านมาค่อนข้างคึกคัก

ในส่วนของภาครัฐ ความพยายามในการผลักดันแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ (ที่สิ้นสุดลงตั้งแต่ปี 2554) ก็ยังไม่ได้มีความคืบหน้าแต่อย่างใด แต่แม้ว่า การปราศจากแผนดังกล่าวแทบจะไม่ได้มีผลต่อการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศ ทั้งนี้ก็เพราะเกษตรอินทรีย์ไทยขับเคลื่อนโดยภาคเอกชนและประชาสังคมเป็นหลัก トラบใดที่ภาคเอกชนและประชาสังคมยังมีความพร้อมและความเข้มแข็ง เกษตรอินทรีย์ไทยก็ยังคงขับเคลื่อนไปได้อย่างต่อเนื่อง สิ่งที่น่าเป็นกังวลมากกว่าก็คือ บรรยากาศ/สภาพแวดล้อมทางนโยบาย เช่น ความพยายามผลักดันให้มีการอนุญาตทดลองปลูกพืชตัดแปลงพันธุกรรมในช่วงปลายปี 2558, การตรวจพบการปนเปื้อนสารเคมีการเกษตรในสินค้าเกษตรทั่วไป (เกษตรดีที่เหมาะสม - GAP) และเกษตรอินทรีย์ ที่ได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานโดยหน่วยงานภาครัฐ, การจัดทำร่างข้อกำหนดมาตรฐานบังคับฉลากเกษตรอินทรีย์ ปัจจัยเหล่านี้ค่อนข้างจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ในประเทศค่อนข้างมาก

การผลิตเกษตรอินทรีย์ไทย

จากการสำรวจข้อมูลโดยมูลนิธิสายใยแผ่นดิน/กรีนเนท² พื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ขยายตัวเพิ่มขึ้นจาก 235,523.35 ไร่ ในปี พ.ศ. 2557 เป็น 284,918.44 ไร่ ในปี พ.ศ. 2558 (เพิ่มขึ้น 20.97%)

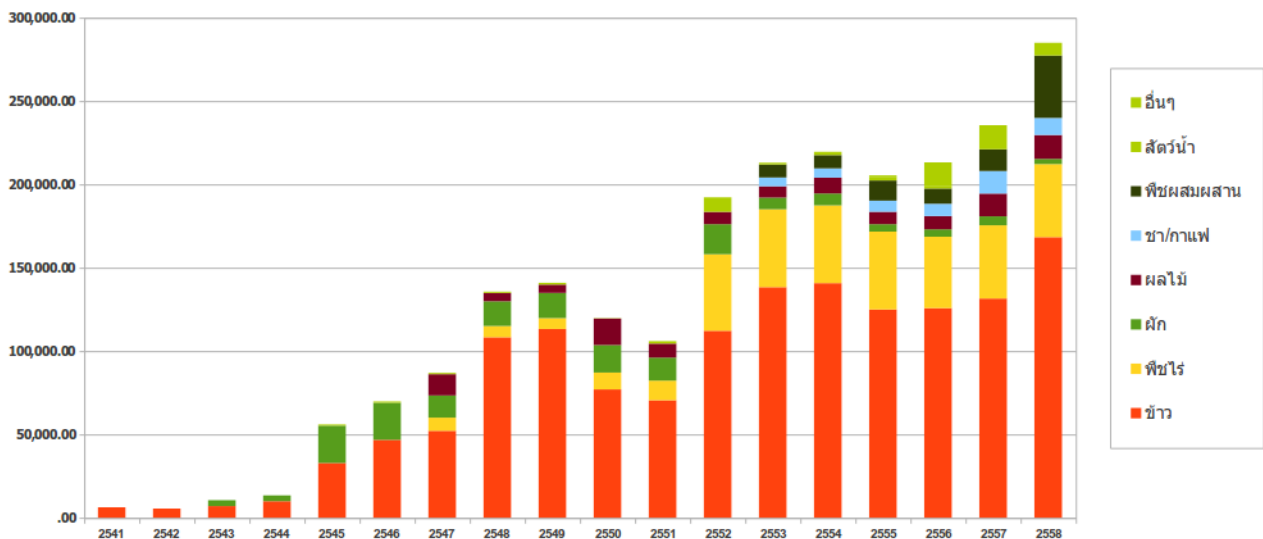
ในส่วนของจำนวนฟาร์มเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานในช่วงเวลาดังกล่าวก็ขยับเพิ่มขึ้นจาก 9,961 ฟาร์มในปี พ.ศ. 2557 เป็น 13,154 ฟาร์ม ในปี พ.ศ. 2558

1 กรีนเนทได้ปรับปรุงและสามารถเข้าถึงข้อมูลการตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ได้เพิ่มขึ้น ทั้งในเว็บไซต์ของหน่วยตรวจรับรองจากต่างประเทศและของหน่วยตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ของราชการไทย ทำให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมและละเอียดมากขึ้น ซึ่งการเข้าถึงข้อมูลนี้ทำให้มีการปรับปรุงข้อมูลพื้นที่การผลิตและจำนวนเกษตรกร ที่ไม่เคยมีข้อมูลมาก่อนหน้านี้

2 ดูข้อมูลได้จากเว็บไซต์กรีนเนทที่ www.greenet.or.th/article/organic-farming/thailand

ปี พ.ศ.	ข้าว	พืชไร่	ผัก	ผลไม้	ชา/กาแฟ	ผัก/ผลไม้ผสมผสาน	สัตว์น้ำ	อื่นๆ	รวม
2541	6,281.41	-	-	-	-	-	-	-	6,281.41
2542	5,510.13	-	-	-	-	-	-	-	5,510.13
2543	7,005.26	3,518.75	-	-	-	-	-	-	10,524.01
2544	9,900.50	3,518.75	-	-	-	-	-	-	13,419.25
2545	32,841.27	22,382.30	-	-	-	-	768.75	-	55,992.32
2546	46,719.33	22,260.64	-	-	-	-	768.75	-	69,748.72
2547	52,182.75	7,859.79	13,283.60	12,777.00	-	-	768.75	-	86,871.89
2548	108,302.02	6,731.20	14,844.76	4,995.35	-	-	761.00	-	135,634.33
2549	113,213.04	6,546.65	15,121.21	4,981.83	-	-	1,077.25	-	140,939.98
2550	77,005.03	10,103.64	16,503.19	15,907.20	-	-	203.75	-	119,722.81
2551	70,485.67	11,791.13	13,820.39	8,369.92	-	-	1,500.00	-	105,967.10
2552	112,152.27	45,920.63	18,066.51	7,342.20	-	-	8,738.43	-	192,220.03
2553	138,328.03	46,682.07	7,047.70	6,751.33	5,286.00	7,832.88	-	1,067.34	212,995.34
2554	140,711.61	46,682.07	7,132.83	9,485.50	5,605.00	7,935.13	1,838.52	130.50	219,390.66
2555	124,964.39	46,691.44	4,443.45	7,440.04	6,689.25	12,106.50	1,779.92	1,270.83	205,385.81
2556	125,730.71	42,865.57	4,433.33	7,951.09	7,372.41	9,145.09	1,685.92	13,999.56	213,183.68
2557	131,502.69	43,965.57	5,363.52	13,660.00	13,514.07	13,023.03	0.00	14,494.47	235,523.35
2558	168,310.45	43,842.57	3,161.19	14,260.50	10,286.71	37,415.87	0.00	7,641.16	284,918.44
อัตราขยาย/หดตัว	27.99%	-0.28%	-41.06%	4.40%	-23.88%	187.31%	0	-47.28%	20.97%

พื้นที่เกษตรอินทรีย์ไทย (มูลนิธิสายใยแผ่นดิน/กรีนเนท)

ในข้อมูลสถิติพบว่า มีการลดลงของพื้นที่ปลูกผักและผลไม้เกษตรอินทรีย์ ในขณะที่สวนผสมผสานของผัก/ผลไม้เพิ่มขึ้นนั้น เนื่องจากเกษตรกรที่ปลูกผักและผลไม้ส่วนใหญ่มีการปลูกพืชหลายอย่างร่วมกัน ดังนั้น ข้อมูลที่แสดงจึงไม่ใช่การลดลงของผักและผลไม้โดยตรง แต่เป็นการเปลี่ยนหมวด/ประเภทของฟาร์มมากกว่า

ส่วนการลดลงของพื้นที่ปลูกชา/กาแฟนั้น น่าจะเกิดขึ้นจากการที่หน่วยงานรัฐ ที่ได้เคยสนับสนุนการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ให้กับสวนชาจำนวนมากในภาคเหนือ แต่เนื่องจากความไม่ต่อเนื่องของงบประมาณ ผนวกกับเกษตรกร/ผู้ประกอบการไม่ได้มีความพร้อมในการทำการผลิตและตลาดเกษตรอินทรีย์ จึงทำให้ไม่ได้ขอการรับรองมาตรฐานต่อ หลังจากทีภาครัฐเลิกการอุดหนุนงบประมาณ

ตลาดเกษตรอินทรีย์ไทย

หลังจากที่สำนักงานปลัด กระทรวงพาณิชย์ ได้สนับสนุนให้มีการศึกษาตลาดออร์แกนิกในประเทศไทยในปี 2557 (รายงานเผยแพร่ในปลายปี 2558³) ก็ยังไม่ได้มีการสำรวจตลาดอีก ทำให้ไม่มีข้อมูลใหม่เกี่ยวกับสถานการณ์ตลาดเกษตรอินทรีย์ไทย

แต่จากสอบถามข้อมูลจากผู้ประกอบการพบว่า ตลาดเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยยังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะได้รับผลกระทบบ้างจากปัญหาการตรวจสอบพบสารเคมีปนเปื้อนในผลผลิตผักและผลไม้สดที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ แต่ผู้บริโภคในประเทศก็ยังคงมีความเชื่อมั่นในระบบการตรวจสอบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของภาคเอกชนอยู่

ในส่วนของตลาดต่างประเทศนั้น สินค้ามะพร้าวออร์แกนิก โดยเฉพาะน้ำมะพร้าวและเครื่องปรุงอาหารดูเหมือนจะมีความต้องการของตลาดในต่างประเทศเพิ่มขึ้นมาก

เหตุการณ์สำคัญของเกษตรอินทรีย์ไทย

ก.พ. 59	สำนักงานสร้างเสริมกิจการเพื่อสังคมแห่งชาติ (สกส.) องค์การอ็อกแฟม และมูลนิธิสายใยแผ่นดิน/กรีนเนท ได้ร่วมกันผลักดันให้มีการยกร่างมาตรฐานแฟร์เทรดประเทศไทยขึ้น โดยเริ่มกระบวนการปรึกษาร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของมาตั้งแต่กลางปี 2558 และได้มีการยกร่างมาตรฐานแฟร์เทรดประเทศไทยแล้วเสร็จในเดือนกุมภาพันธ์ 2559 ซึ่งหนึ่งในข้อกำหนดของหน่วยงานที่ต้องการขอรับรองแฟร์เทรดจะต้องมีการผลิตสินค้าในระบบเกษตรอินทรีย์ด้วย
พ.ค. 59	เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thailand Pesticide Alert Network: Thai-PAN) ได้สุ่มตรวจผักผลไม้ ทั้งที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสม (ตรา Q) และไม่ได้รับการรับรองจากตลาดต่างๆ ในกรุงเทพฯและเมืองใหญ่ รวมทั้งผักและผลไม้ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์โดยหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (Organic Thailand) และพบสารเคมีตกค้าง 1 ใน 4 ในขณะที่ผักผลไม้ออร์แกนิก
ก.ค. 59	สำนักงานมาตรฐานเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ได้ยกร่างกฎระเบียบ "การแสดงผลการผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์" โดยกำหนดให้ผู้ผลิตเพื่อจำหน่าย ผู้นำเข้าเพื่อจำหน่าย และผู้จำหน่ายสินค้าภายในประเทศ (ไม่รวมผู้ส่งออก) ที่ใช้ฉลาก "อินทรีย์" "เกษตรอินทรีย์" "ออร์แกนิก" "organic" หรือ "organic agriculture" และได้จัดการสัมมนาระดมความคิดเห็น 2 ครั้ง คือ 10 สิงหาคม ที่กรุงเทพฯ และ 24 สิงหาคม ที่ขอนแก่น ซึ่งมีผู้ผลิตและผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ไม่เห็นด้วยเป็นจำนวนมาก จนได้มีการจัดทำหนังสือเปิดผนึกยื่นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อวันที่ 30 ก.ย.
ก.ค. 59	เครือข่ายไทยพีจีเอสเกษตรอินทรีย์พลัส (Thai PGS Organic+) เปิดตัวเว็บไซต์ [https://sites.google.com/site/thaipgsorganic/] ซึ่งระบุว่า มีสมาชิก 8 กลุ่ม และมีเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ที่อยู่ในระหว่างการจัดทำระบบ/ได้รับรองมาตรฐานแบบ PGS รวม 916 ครอบครัว
ก.ค. 59	[28 – 31 ก.ค.] กระทรวงพาณิชย์จัดงาน Organic and Natural Expo 2016 ที่ศูนย์ประชุมแห่ง

3 อ่านรายงานสรุปและดาวน์โหลดเอกสารรายงานได้ที่ <http://www.greenet.or.th/library/book/1839>

	ชาติสิริกิติ์
ต.ค. 59	เครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (Thailand Pesticide Alert Network: Thai-PAN) ได้สุ่มตรวจผักผลไม้ ทั้งที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสม (ตรา Q) และไม่ได้รับการรับรองจากตลาดต่างๆ ในกรุงเทพฯและเมืองใหญ่ รวมทั้งผักและผลไม้ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์โดยหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (Organic Thailand) และที่ได้รับการตรวจรับรองโดยภาคเอกชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งพบว่า ผักและผลไม้อร์แกนิกมีสารเคมีตกค้าง 29.6% ของตัวอย่าง
ตลอดปี 2559	เครือข่าย "สายใยอร์แกนิก" ของกลุ่มเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน และเจ้าหน้าที่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ได้สนับสนุนให้มีการขับเคลื่อนกลุ่มผู้ผลิต 24 กลุ่ม ใน 15 จังหวัดทั่วประเทศ เพื่อทำการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์และตรวจรับรองมาตรฐานแบบชุมชนรับรอง PGS โดยมีเกษตรกรสมาชิกจำนวนกว่า 575 ครอบครัว พื้นที่เกษตรอินทรีย์ 3,312.5 ไร่ ซึ่งผลผลิตส่วนใหญ่เป็นข้าวพื้นบ้านอร์แกนิก ซึ่งได้เริ่มจำหน่ายในปลายปี 2559

- จบ -